

NA CESTĚ ZA HOSPODAŘENÍM S DEŠŤOVOU VODOU, ZÁSADNÍ ROZDÍL MEZI SYSTÉMOVOU A ÚČELOVOU APLIKACÍ PRINCIPŮ HDV

Jiří Vítek¹

Abstract

This lecture is concerned with stormwater management (SWM) and constitutes a part of a lecture cycle called On the Road to Stormwater Management. The process of SWM introduction into society ought to be concluded with the institutionalization of SWM principles. As the Czech Republic is at the outset of this process, the author, with respect to his experience, seek to inform of the basic impediments which make the implementation of SWM principles difficult. This paper aims to describe two basic preconditions of SWM implementation – a) related legislation on state level and b) regulations in town planning schemes – both on examples from Germany and Czech Republic.

Úvod

Konvenční postupy odvodnění, které se snaží zamezit současným problémům s dešťovými vodami, vyžadují mimořádně vysoké investice do rozšiřování kanalizační sítě a čistíren odpadních vod, stejně jako do výstavby nádrží na shromažďování a tlumení srážkami vyvolaných odtoků. Protože konvenční opatření představují pouze “léčení symptomů” a nedokážou odstranit příčiny problémů, je v rámci nových koncepcí odvodnění stále častěji požadováno, aby se dešťová voda vsakovala místo toho, aby se odváděla do kanalizace. Míra zastavěnosti území a klimatické změny jsou obecnými důvody toho, proč se z konvenčního způsobu odvodnění, stalo řešení z hlediska současných společenských potřeb neperspektivní. V novém pojetí odvodnění měst a obcí se dešťovou vodou zabýváme na místě, kde srážka spadne - v duchu principů udržitelného rozvoje.

V řadě hospodářsky vyspělých zemí, kde míra urbanizace již dříve odhalila nedokonalost konvenčního systému, je zavádění principů hospodaření s dešťovou vodou (HDV) oproti ČR v daleko pokročilejším stavu, leč spolehlivě institucionalizovaná koncepce HDV není zcela bez problémů nikde. Je však nutné si uvědomit, že přechod od konvenčního systému odvodnění k decentralizovanému je dlouhotrvající proces, který se neustále vyvíjí podle nových poznatků ve vědě a výzkumu a podle zkušeností se systémy již realizovanými.

Přechod k HDV nebude rychlý ani jednoduchý, ale je nevyhnutelný. V rámci něho musí být změněna celá řada pravidel, kterými se společnost řídí. Hlavně však musíme změnit způsob myšlení a přehodnotit zažitá stereotypy.

Ve světle těchto úvah se pokusíme podrobněji popsat to, čím jsme se již dříve zabývali. Analyzovat dvě cesty, kterými lze chybějící předpoklady k aplikování HDV v našem prostředí vytvořit. Jednou z nich je zavedení systémových opatření na úrovni státu, druhá vede přes regulativy v územním plánu města. Tyto cesty nelze samozřejmě vnímat jako rovnocenné

¹ Ing. Jiří Vítek, JV PROJEKT VH s.r.o., Kosmákova 1050/49, 615 00 Brno,
e-mail: vitek@jvprojektvh.cz; tel.: +420731617181

z hlediska významu a účinnosti. Hledáním řešení, jež je tu označeno, jako druhá cesta, jsme se začali zabývat na základě předpokladu, že jsou města nebo obce, které nebudou chtít čekat na zavedení opatření HDV do systému celé společnosti, města, která mají konkrétní problémy s povrchovými vodami nebo chápou ohromný význam opatření pro bezpečnost obyvatel, pro ochranu životního prostředí, pro úspory v obecní pokladně, pro zkvalitnění urbanizace nových území a pokusí se aplikaci zvládnout na lokální úrovni.

Podmínky pro zavedení principů HDV jsou v ČR tristní. Přestože je naše země v posledních letech sužovaná povodněmi, nebyla zatím pro urbanizovaná území přijata odpovídající a smysluplná opatření.

Kde hledat příčiny? Implementace HDV je politické rozhodnutí. Tento fakt je nutné vzít v úvahu, při jakýchkoliv úvahách o zavádění principů HDV do společnosti. A je skoro jedno, jde-li o systémová či účelová opatření.

Informace ze zahraničí ukazují, že setrvačnost a neochota státní správy, městských managementů, nebo dotčených organizací k nastolení systémových změn je natolik velká, že se přechody na ohleduplnější systémy odvodňování vlečou i ve stabilizovanějších společnostech než je ta naše. Naše zkušenosti, které jsme při navrhování systému HDV nabyli, to potvrzují.

APLIKACE HDV PROSTŘEDNICTVÍM SYSTÉMOVÝCH OPATŘENÍ

Cílem změn ve vodním hospodářství je dát principům HDV ve společenském systému vyšší postavení a respekt. Opatření na úrovni státu by měla být na místních úrovních doplněna o opatření zohledňující lokální podmínky.

Vše se odvíjí od legislativy ČR. I když se naše země zavázala naplňovat představu Společenství v oblasti vodní politiky popsanou ve Směrnici 2000/60/ES a do Plánu hlavních povodí ČR zařadila z toho vyplývající úkoly, není Koncepce o HDV v ČR zatím vydaná. Tato okolnost má bohužel za následek to, že např. v letošním roce novelizovaná vyhláška č. 501/2006 Sb. vydaná pod č. 269/2009 Sb. má v sobě text, který je sice proklamací světového trendu ve vodním hospodářství, ale jinak svědčí o absenci společenské odpovědnosti. Alibistické znění § 20 snižuje účinnost vyhlášky při navrhování odvodňovacích systémů na konkrétních stavbách a povede k řešení, která budou s dešťovou vodou hospodařit jako.

K uvedení principů HDV do společnosti bude potřeba koncepce postavené na koordinované aplikaci udržitelného managementu městského odvodnění do všech dotčených oborů. Vyžaduje integrovaný přístup ke všem činnostem, které se vodním hospodářstvím zabývají, souvisejí s ním nebo jsou na něm závislé. Cílené zasakování srážkových vod v určených objektech se týká jak požadavků ochrany životního prostředí, tak i stavebního práva. Vzhledem k tomu je nutné, aby se nacházela relevantní nařízení a předpisy v různých zákonech.

Základními předpisy, podle kterých se staví pozemní stavby, dopravní a vodohospodářské stavby, a které je nutné upravit, jsou stavební zákon, vodní zákon a zákon o vodovodech a kanalizacích. Tyto právní normy jsou základem pro:

- nastavení ekonomických podmínek v zemi (pořizovací a provozní náklady za objekty HDV, poplatky za vodohospodářské služby – stočné atd.);
- technické předpisy (pro pozemní stavby, pro dopravní stavby – pozemní komunikace, pro terénní úpravy atd.);
- majetkoprávní vztahy;
- provozní a správní služby atd.

Ostatní právní předpisy, které by měly řešit např.:

- poskytování údajů a dat z ČHMÚ potřebné pro návrhy odvodňovacích systémů veřejnosti bez poplatků.

Stavební zákon (zákon o územním plánování a stavebním řádu) a jeho prováděcí vyhlášky a vyhlášky o technických požadavcích na stavby, o rozsahu a obsahu projektové dokumentace dopravních staveb, o rozsahu a obsahu projektové dokumentace dopravních staveb, o dokumentaci staveb, o územně plánovacích podkladech a územně plánovací dokumentaci, o obecných technických požadavcích zabezpečujících užívání staveb osobami s omezenou schopností pohybu a orientace, o projektové přípravě staveb musí ve svých pojmenováních funkcí a předpisech o vybavenosti nemovitostí počítat potřebou decentralizovaného odvodnění. Při formulaci pravidel pro vydání dokumentací, ve kterých budou včas zajištěny dostatečné územní nároky na objekty a systémy HDV stejně jako koordinace se všemi záměry současnými i výhledovými.

Vodní zákon by měl specifikovat základní vodohospodářské pojmy tak, aby to vystihovalo současný stav (společnosti, klimatu, míru urbanizace, společenské tradice atd.) a perspektivní úkoly vodního hospodářství. Připravovaná novela již zavedla pojem srážková voda, ale to nestačí.

V naší zemi je často frekventovaná zásadní otázka. Je srážková voda vodou odpadní? Diskutovaným hlediskem je to, zda se po dopadu na vozovku nebo parkoviště nezmění její vlastnosti natolik, že se stane vodou odpadní. Je zajímavé, že např. v SRN to, že se srážková voda „ušpiní“ vůbec nerozhoduje a přesto ji mají za vodu odpadní. U nás zvítězil výklad MZe, podle kterého srážková voda je vodou povrchovou nikoliv odpadní, protože se jedná o vody přirozeně se vyskytující na zemském povrchu a zemským povrchem je nepochybně i jeho umělá část, tedy pozemní komunikace, mezi které patří dálnice, silnice, místní a účelové komunikace.

Zákon o vodovodech a kanalizacích je právní předpis, který dle našich zvyklostí bude řešit poplatek za odvádění dešťové vody do kanalizace. Jeho součástí by měl být popis variant přivedení DV do kanalizace:

- DV je zcela odpojena;
- DV je v nemovitosti zadržována v retenčním příkopu a zasakována a do kanalizace je napojeno jenom potrubí za bezpečnostním přepadem;
- DV je v nemovitosti zadržována a využívána jako voda provozní a do kanalizace přitéká v podobě splaškové vody a z bezpečnostního přepadu;
- DV je v nemovitosti zadržována v retenčním příkopu a postupně a pomalu přiváděna do kanalizace spolu s bezpečnostním přepadem.

Úplné přivedení DV do kanalizace by mělo být stanoveno jako zcela výjimečné řešení.

V letošním roce se uskutečnila novelizace **vyhlášky č. 501/2006 Sb.** Získali jsme zkušenost s aplikací principů HDV do právního prostředí ČR. Bohužel, iniciativa pracovního týmu OSOUÚ CZWA v podobě návrhu znění § 20 odst. 5 písmeno c) nebyla přijata. Dle mého mínění nový předpis nevyužil možnost posunout aktuální dění k výraznějšímu zakotvení HDV do legislativy ČR.

Znění § 20 odst. 5 písmeno c) nové vyhlášky č. 269/2009 Sb., která nahradila 501/2006 Sb.:

(5) Stavební pozemek se vždy vymezuje tak, aby na něm bylo vyřešeno

c) vsakování nebo odvádění srážkových vod ze zastavěných ploch nebo zpevněných ploch, pokud se neplánuje jejich jiné využití; přitom musí být řešeno

1. přednostně jejich vsakování, v případě jejich možného smísení se závadnými látkami umístění zařízení k jejich zachycení, není-li možné vsakování,
2. jejich zadržování a regulované odvádění oddílnou kanalizací k odvádění srážkových vod do vod povrchových, v případě jejich možného smísení se závadnými látkami umístění zařízení k jejich zachycení, nebo
3. není-li možné oddělené odvádění do vod povrchových, pak jejich regulované vypouštění do jednotné kanalizace

Kromě zásadního nedostatku, že nová vyhláška bude dlouho jedinou úpravou, podle které se mohlo řešit odvádění DV v duchu principů HDV, což se domníváme nyní nebude, a jsou tu ještě následující připomínky:

1. není uveden základní smysl nařízení - omezení odtoku DV z pozemku, ale pouze cesta - bezpečně DV zasáknout do podzemí příp. zpomalit její odtok do recipientu.
2. chybí jednoznačný parametr definující míru ochrany nemovitosti a jejího okolí před povodní; předešlá vyhláška tento parametr měla (20 mm denního úhrnu srážek), ale byl špatně definovaný.
3. text „v případě jejich možného smísení se závadnými látkami umístění zařízení k jejich zachycení“ nedostatečně definuje ochranu prostředí proti k šíření znečištění např. v místech starých ekologických zátěží.

Návrh AČE (CZWA), který se snažil nejlépe vystihnout aktuální potřebu:

(5) Stavební pozemek se vždy vymezuje tak, aby na něm bylo vyřešeno

c) prokazatelné omezení nebo zpomalení odtoku srážkové vody do vodního toku nebo kanalizace (jednotné nebo dešťové) tak, aby byl specifický odtok 10 l/s z nepropustné plochy 1ha pozemku překročen nejvýše jednou za 5 roků, čehož bude dosaženo

- přednostně bezpečným zasakování DV do podzemí stavebního pozemku; při prokázání, že tomu tak nelze
- zdržením DV na stavebním pozemku, přičemž prostředky, kterými bude zpomalení odtoku DV dosaženo, musí účinně bránit znečištění podzemí i povrchových vod a znehodnocování okolních pozemků (destabilizace podloží, přelivy DV na sousední pozemek, komáři atd.).

Smysl návrhu byla definice účinných vodohospodářských parametrů zejména pro novostavby:

1. Parametry vychází z německé směrnice DWA-A 138 Projektování, výstavba a provoz zařízení k zasakování dešťové vody, podle které se v Německu navrhují systémy hospodařící s dešťovou vodou sedm roků a v nekompletní podobě se stejnými principy děle.
2. Parametry jasně definují míru ochrany a bezpečnosti pro majitele nemovitosti v konkrétních klimatických podmínkách.
3. Parametry definují odvodňované území stejnými vstupními i výstupními veličinami, které se používají při matematickém modelování odvodňovacích systémů a jsou s nimi zcela kompatibilní. Používají pro posuzování stejné dešťoměrné údaje.
4. Tato formulace základních zásad vytvoří kvalitní předpoklad pro další pravidla, pokyny a nařízení, jelikož představuje systémové a nekompromisní řešení.
5. Výhodou je, že předepsané parametry zapadají do u nás používaných odvodňovacích systémů. Odvodňovací systémy charakterizované těmito parametry jsou výsledkem vědeckých výzkumů, ověřené praxí a provozem v německém prostředí, které je známé svojí seriózností a přiměřeností.

APLIKACE HDV PROSTŘEDNICTVÍM ÚČELOVÝCH OPATŘENÍ

Hospodaření s dešťovými vodami je možné v omezené míře do života měst zavést dříve, než se tak stane na úrovni státu. Lze toho docílit zanesením pravidel HDV do územního plánu města (ÚP). Odsouhlasením ÚP zastupitelstvem se z dokumentace stává „zákon“, jehož dodržování je na území daného města vymahatelné. Technické předpisy mohou nahradit regulativy a standardy (normativy) v podrobnější podobě.

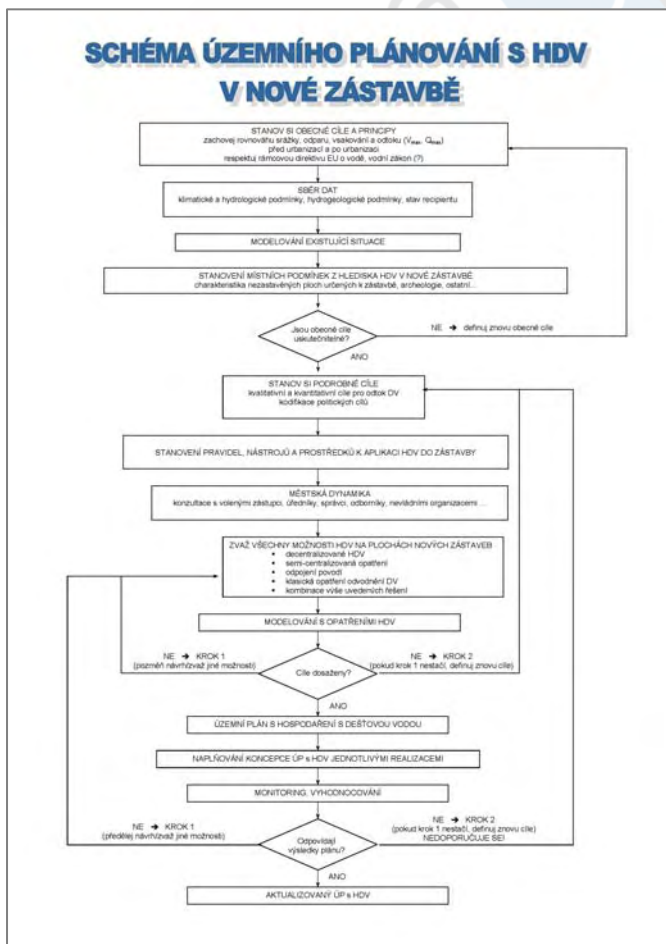
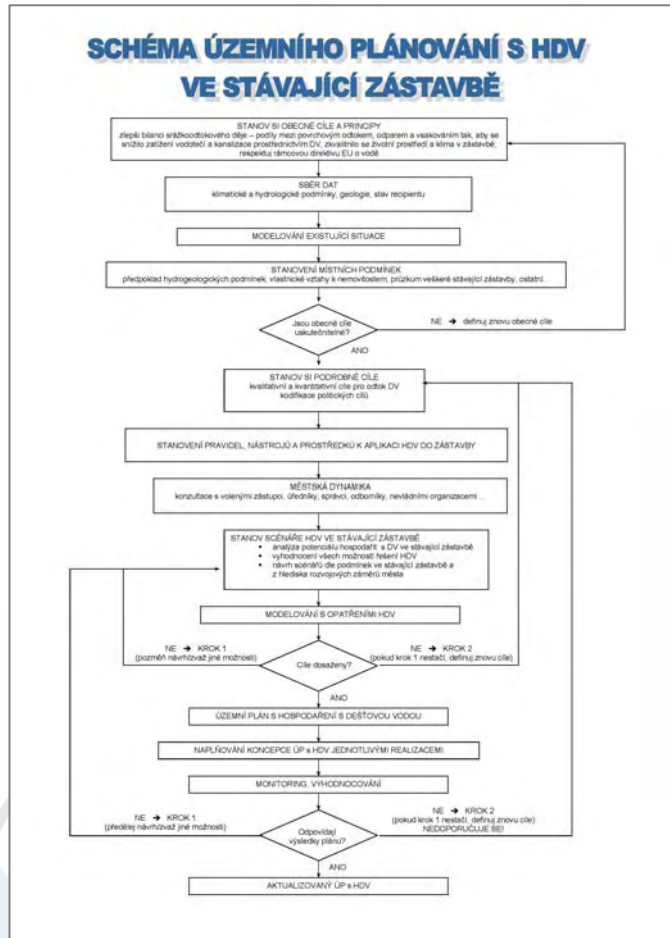
Nedostatkem této cesty jsou omezené možnosti v ekonomické stimulaci a nedostatek kvalifikovaných odborníků. Města se na tuto situaci musí sama pečlivě připravit. Kromě zavedení systému schvalování, povolování a uvádění do provozu se musí orgány městské správy například začít zabývat tím, kdo a jak bude nové objekty decentralizované retence na obecních pozemcích přebírat, provozovat a spravovat.

Výhodou této cesty proti zavádění systémových opatření státem, je možnost poměrně rychlé aplikace a dřívější využívání efektivity tohoto systému.

Nevýhodou je nebezpečí neodborného přístupu jak ze strany objednatele či schvalovatele, tak ze strany zpracovatelů návrhů, protože neexistují obecné národní předpisy. V této fázi je nutné, aby si města pro pravidla územně plánovacích dokumentací vybrala předpisy EU, které mají obecnou nadnárodní platnost.

Příkladem aplikace pravidel o HDV prostřednictvím generelů odvození a územních plánů měst je metodika vypracovaná v rámci mezinárodního projektu RainDROP spolufinancovaného EU (2006).

Tab. 1 Schéma územního plánování s HDV ve stávající zástavbě

Tab. 2 Schéma územního plánování s HDV v nové zástavbě

Smyslem projektu RainDROP bylo kromě propagace principů HDV vytvořit pro země, kde se s dešťovou vodou zatím nehospodaří, obecnou metodiku pro zavádění HDV bez opory v národní legislativě.

Snahou projektu bylo získat důvěru politiků v systém HDV, který bude při splnění několika postupných kroků fungovat.

Již v tu dobu se ukázalo, že v prostředí, kde je předepsané dodržování zákona o zadávání veřejných zakázek s nejlevnější nabídkou a kde zároveň není dostatek odborníků, budou vznikat na základě vysokých požadavků od zadavatelů nekvalitní návrhy. Uchazeč nabídne nízkou cenu, protože neví, co má řešit, zadavatel neřeší to, že za nabídnutou cenu nedostane projekt podle zadání.

Jelikož jsme se změnami k zavádění HDV na začátku a budeme pro srážkovou vodu hledat nový status (aspoň si myslím, že bychom měli), uvádíme pro srovnání přístupů náhled do právního prostředí německé společnosti. Umožní nám to získat představu o rozsahu a povaze potřebných změn a inspiraci k jejich zavedení.

HDV V PRÁVNÍM PROSTŘEDÍ SRN

Právní úprava problematiky zasakování se v SRN odehrává na třech úrovních. Na spolkové úrovni je vymezena základní struktura v podobně tzv. rámcových zákonů. Zde jsou definovány pojmy a stanoveny cíle. Relevantními zákony jsou přitom Zákon o vodním hospodářství (ZVH), Zákon o odpadních vodách (ZOV), Stavební zákon (SZ) a Zákon o ochraně životního prostředí (ZOŽP).

Na úrovni spolkových zemí je tento právní rámec vyplněn, tzn., že si země v mezích určených státem stanoví další předpisy. V zákonech jednotlivých zemí je tak nastavena právní poloha HDV. Zároveň je předepsáno, jaká povolení jsou potřeba. Tato ustanovení jsou pak směrodatná především pro projektanty, architekty, stavební firmy a investory. Na úrovni jednotlivých zemí je také upravena finanční stránka věci. Existují proto zúčtovací možnosti a dotační programy, které přispívají k významnému snížení nákladů. Zatímco spolkové země upravují metodiku, obce stanovují konkrétní předpisy v místních vyhláškách. Zde se může např. řešit způsob zasakování, možnost či povinnost napojení. Tyto předpisy mají opět význam pro projektanty, architekty, stavební firmy a investory.

Právní předpisy v SRN na státní úrovni. Právní definice odpadní vody je předepsána ZOV. *Odpadní voda ve smyslu tohoto zákona je voda, jejíž vlastnosti byly změněny používáním v domácnostech, průmyslu a zemědělství aj. a voda, jež odtéká jak za suchého počasí (splašky), tak i za deště voda odtékající a shromažďovaná ze zastavěných nebo zpevněných ploch (srážková voda).* Srážková voda je tedy podle toho vodou odpadní jen tehdy, pokud odtéká shromažďovaná. To platí zpravidla s ohledem na srážkovou vodu pro všechny objekty HDV. Termín zasakování tu znamená cílené technické zasakování, nikoliv přirozené vsakování neshromažďované srážkové vody, která nespadá pod vodní právo. Pod srážkovou vodou se tu rozumí výhradně ta voda, která odtéká z ploch a shromažďuje se. Právní definice srážkové vody jako vody odpadní má dalekosáhlé důsledky, protože tím vzniká povinnost vodu řádně likvidovat a odvádět za to poplatky. Povinnost likvidovat srážkové vody vyplývá ze ZVH z povinnosti likvidovat odpadní vody, přičemž nesmí být ohroženo veřejné zdraví. Zasakování je jednou z možností likvidace odpadních vod, která je v ZVH výslovně uvedena.

Jako rámcový zákon umožňuje ZVH spolkovým zemím stanovit, které instituce veřejného práva jsou povinny likvidovat odpadní vodu a dále stanovit za jakých předpokladů této povinnosti podléhají jiné osoby a instituce.

V důsledku to znamená, že jsou to zpravidla obce, které mají povinnost likvidovat odpadní vodu a že vlastníci pozemků, na jejichž pozemek srážková voda dopadne, podléhají povinnosti napojit se na odvodňovací systém, protože jinak by obce nemohly plnit svoji povinnost.

To, že zasakování je jednou z možností jak likvidovat odpadní vody, neznamená to, že tento způsob je vždy přípustný. K likvidaci odpadních vod může dojít jen tehdy, pokud tím není ohroženo veřejné zdraví. Je-li srážková voda znečištěná a její zasakování by mohlo znečistit půdu a podzemní vodu, musí být srážková voda odstraněna jiným způsobem.

Definice srážkové vody jako vody odpadní má také za následek to, že zasakovací objekty jsou objekty na likvidaci odpadní vody. Podle toho musí být zasakovací objekty dle ZVH „zhotoveny a provozovány podle současného stavu techniky“ a musí být vždy úředně povoleny, pokud jsou dimenzovány na více než 3000 kg/d BSK5 nebo více jak 1500 m³ odpadní vody za dvě hodiny (vyjma chladicí vody).

Do jaké míry podléhají zasakovací objekty stavebně právnímu povolení, stanovují příslušné zemské vyhlášky.

Právní definice zasakování má charakter přítoku do vodoteče. Při zasakování se dostává srážková voda (v právním smyslu odpadní voda) do podzemí. Přitom podle ZOV nehraje žádnou roli to, zda a kolik dešťové vody přiteče do podzemní vody. *Transport do podzemí je totéž jako přivedení do vodoteče.* Samotné zasakování tedy představuje využívání vodního toku.

Podle ZVH představuje zasakování využívání podzemní vody, protože se do ní při zasakování dostávají různé látky, resp. zasakování patří k těm opatřením, „které mohou trvale a ne jen v nevýznamném měřítku způsobit škodlivé změny fyzikálních, chemických a biologických vlastností vody“.

Z toho vyplývá povinnost získat od příslušného úřadu (zpravidla místního vodoprávního úřadu) vodoprávní povolení nebo souhlas. Toto povolení poskytuje odvolatelnou pravomoc využívat vodní tok za určitým účelem podle daných pravidel. Může být vydáno na dobu určitou (ZOV). Souhlas podle ZOV naopak poskytuje právo k využívání toku. Omezení a zrušení tohoto práva je přípustné jen za určitých předpokladů (ZOV). Vzhledem k tomu že zasakování spadá pod ZOV, může být v praxi uděleno jen vodoprávní povolení. Povolení k provozování zasakovacího objektu může být zrušeno, pokud je ohroženo veřejné zdraví (znečištění půdy, podzemní vody atd.). Země ale mohou stanovit, za jakých předpokladů vyžaduje zasakování dešťové vody povolení. Zasakování má kromě vodoprávního významu také zvláštní význam v právu o životním prostředí, protože představuje možnost minimalizace resp. kompenzace zásahů do přírody (ZOŽP).

Pokud má být zpevněna nějaká plocha, pak se tomuto zásahu dá předejít nebo jej aspoň zmírnit např. aplikací propustného povrchu. Zasakování může také sloužit jako vyrovnávací opatření.

Na druhou stranu větší objekty HDV mohou samy představovat zásahy do životního prostředí ZOŽP. Tyto objekty jsou však spíše výjimečné.

Právní předpisy na úrovni jednotlivých zemí vychází z povinnosti veřejných institucí likvidovat odpadní vodu, pokud tím spolková země nepověřila jiné osoby nebo instituce (ZVH). Možnost přenést tuto povinnost na „jiné“, využilo doposud jen velmi malé procento spolkových zemí. K nim patří Severní Porýní-Vestfálsko a Berlín, které ukládají vlastníkům pozemků resp. uživatelům pozemků likvidovat dešťovou vodu prostřednictvím zasakování. Země, které zasakování umožňují, ale závazně nepředepisují, mají ve svých vodních zákonech předpisy, které odnímají obcím povinnost likvidovat a přenášejí je na vlastníky pozemku, pokud tito srážkovou vodu chtějí zasakovat. K těmto zemím patří např. Hesensko a Durynsko.

Sársko předepisuje odstupňovanou povinnost likvidovat odpadní vodu, tzn., že nejdříve má povinnost likvidovat dešťovou vodu majitel pozemku a pokud ten nedokáže svoji povinnost splnit, přebírá ji obec.

V zemích, které nepředepisují změnu povinnosti likvidovat odpadní vodu, nemůže obec svoji povinnost převést na majitele či uživatele pozemku.

V SRN jsou předpisy osvobozující od povinnosti získat povolení. Vzhledem k tomu, že zasakování v první řadě znamená totéž co využívání toku, musí majitel pozemku požádat příslušný úřad o vodoprávní povolení. Spolkové země mohou na základě ZVH povolit výjimky. Spolkové země mohou stanovit, že „pro zavádění srážkové vody do podzemní vody za účelem jejího neškodného zasakování není třeba povolení“. Této možnosti využilo velké množství spolkových zemí, např. Bavorsko, Berlín, Hamburk, Hesensko, Šlesvicko-Holštýnsko, Dolní Sasko, Severní Porýní-Vestfálsko atd. S osvobozením od povinnosti žádat o povolení jsou zpravidla spojeny určité podmínky, které jsou uvedeny ve vodních zákonech daných zemí. Omezit osvobození od povinnosti žádat o povolení je v každém ohledu důležité, protože Spolkový zákon o vodním hospodářství předepisuje jako základ ochranu veřejného zdraví. Pokud by došlo k paušálnímu osvobození od povinnosti žádat o povolení, nebyly by země schopny dostát zákonu, protože zasakování může způsobit kontaminaci půdy a podzemní vody. Předpisy o osvobození v zemských zákonech a ve vyhláškách mají za následek, že se nemusí žádat o vodoprávní povolení, pokud jsou dodrženy určité podmínky. To v projektové a stavební praxi znamená výrazné ušetření času. Pro majitele

pozemku, kteří chtějí na svém pozemku postavit malý zasakovací objekt, je to velké zjednodušení, zvláště když nemají příliš mnoho zkušeností s žádostí o vodoprávní povolení. Dále existují pravidla pro ohlášku nebo schvalování zasakovacích objektů, pro výjimky, kdy se nařizuje typ zasakování, o ustanoveních v sousedském právu.

Zajímavá jsou ustanovení o převzetí nákladů. Vzhledem k tomu že německé vodní právo nahlíží na dešťovou vodu jako na odpadní vodu, musí se tato voda likvidovat. Likvidace je přitom spojena se zaváděním odpadní vody do vodního toku. V důsledku toho musí být za takové využívání toku stanoven poplatek. Poplatek za likvidaci odpadní vody je vybírán spolkovými zeměmi na základě ZOV a týká se všech producentů odpadní vody (obcí i soukromých drobných producentů).

Výše stočného se určuje podle míry znečištění. Pro dešťovou vodu platí zvláštní ustanovení, která jsou uvedena v příslušném paragrafu ZOV. V tomto paragrafu jsou uvedeny jednotlivé látky, při jejichž obsahu je nutné stočné vybírat. Jedno velmi důležité ustanovení je zmocnění uvedené v příslušném odstavci, díky kterému spolkové země mohou určovat, za kterých podmínek je odvádění dešťové vody zcela nebo částečně osvobozeno od stočného.

V souvislosti s tím učinila velká část spolkových zemí ve svých ZOV řadu opatření. V mnoha zemích je zavádění srážkové vody do veřejného kanalizačního systému od poplatku osvobozeno (Bádensko-Württembersko, Bavorsko, Berlín, Hesensko, Durynsko). Protože stočné, které odvádí obec, vlastně platí majitelé pozemků (toto zmocnění zakotveno v ZOV jednotlivých zemí), je osvobození od poplatku výhodné i pro samotné majitele pozemků.

Obce ve svých předpisech o stočném stanovují to, do jaké míry je zasakovaná srážková voda při výpočtu stočného zohledněna. Pokud není srážková voda zaváděna do veřejné kanalizace, ale používána jako užitková voda, může přesto dojít k platbě stočného (např. Předpis o stočném města Essen).

Nepřímo je zasakování dešťové vody podporováno tím, že se za odvádění dešťové vody do veřejné kanalizace se vybírají poplatky, zatímco zasakování dešťové vody je od poplatků osvobozeno.

Příklad: sazby berlínských vodáren: sazba za splašky 1,97 €/m³, sazba za dešťovou vodu 1,5 €/m²/rok, údaje jsou z července 2000).

Zasakování je přímo podporováno celou řadou měst a obcí. Před projektováním zasakovacího objektu se proto vyplatí informovat se u příslušného úřadu. Na zemské úrovni je zasakování přímo podporováno v Severním Porýní-Vestfálsko. Subvence se pohybují okolo 15,34 €/m² za nezpevněnou plochu a zasakovací objekt (říjen 2000). Subvence je vázána na daň a podmínky.

Právní předpisy v SRN na obecní úrovni. Aby mohla obec učinit zasakování právně závazným, má k dispozici různé možnosti. Může předepsat ustanovení do územního plánu, místních stavebních předpisů nebo jiných obecních pravidel. Ustanovení do územního plánu mohou být přijaty na základě předpisů stavebního zákona nebo na základě platné stavební vyhláška spolkové země.

Ustanovení v územním plánu na základě stavebního zákona.

Stavební zákon jako spolkový zákon umožňuje obcím své územní plány doplňovat. Ty jsou pak vydány jako ustanovení a jsou právně závazné. Obsah územního plánu se musí řídit podle předpisů SZ.

Následující plochy lze dle SZ z urbanistických důvodů využít jako zasakovací plochy:

- plochy pro likvidaci odpadu a odpadních vod, vč. retence a zasakování srážkové vody, a také plochy pro likvidaci sedimentu,
- vodní plochy jakožto vodohospodářské plochy, plochy pro objekty protipovodňové ochrany a pro regulaci odtoku vody,
- plochy nebo opatření k ochraně, péči a rozvoji půdy, přírody a krajiny.

Plochy nebo opatření k vyrovnání odtoku ve smyslu SZ mohou být vyžadovány na pozemcích, na kterých se očekává zásah do přírody nebo krajiny, nebo na jiném místě. Vyrovnávací plochy nebo opatření na jiném místě mohou být k pozemkům, na kterých se očekává zásah do přírody nebo krajiny, částečně nebo zcela přiraženy; to platí také pro opatření na plochách poskytnutých obcí.

V nové zástavbě se stále více počítá se zasakovacími plochami. Z toho důvodu se musí při projektování odvodnění pozemku dodržovat příslušná pravidla.

U regulativů v územních plánech se však jedná pouze o určení dané plochy, nikoliv o předpis samotného zasakování, tzn. že se plocha sice pro zasakování hodí, neznamená to však, že se na ní zasakovat musí. Důležité je to, že ustanovení územních plánů se odvolávají na jiné směrnice, takže majitelé pozemků resp. projektanti zde mohou získat informace o nadřazených předpisech.

Ustanovení na základě stavebních vyhlášek spolkových zemí.

Kromě územního plánu má obec možnost vydat předpisy v rámci místních stavebních předpisů. Místní stavební předpis může být schválen jako standard (normativ) nebo zakotven jako regulativ v územním plánu. Obce mohou pomocí místních stavebních předpisů realizovat určité urbanistické, architektonické nebo ekologické záměry. (Mimo jiné země Bádensko-Würtembersko, Dolní Sasko, Sársko a Brémy ve svých zemských stavebních vyhláškách poskytly obcím možnost, aby ve svých stavebních předpisech zasakování zviditelnily. V Brémách jsou tyto předpisy vydány jako místní zákon.)

Ustanovení v jiných zákonech. V rámci obecní samosprávy mohou obce na základě zemských vodních zákonů vydávat předpisy o odpadních vodách. V těchto předpisech jsou upraveny povinnosti účastníků s ohledem na používání veřejných objektů na likvidaci odpadní vody.

Předpisy o odvodnění mohou zasakování doporučit, nikoliv však bezprostředně vyžadovat. Povinnost likvidovat odpadní vody obec zavazuje, nemůže však být zpravidla v rámci předpisů o odpadních vodách přenesena na majitele pozemku. Nicméně obec může v rámci těchto předpisů upustit od povinnosti napojení a používání, aby majiteli pozemku zasakování umožnila.

Pokud chce obec majiteli pozemku povinnost likvidovat odpadní vody nařídít podle zákona, pak to může jediné tehdy, dává-li jí tuto možnost zemský vodní zákon. V některých ZVZ jsou oprávnění k prominutí předpisů speciálně pro zasakování obsažena. Jako příklad můžeme uvést země Šlesvicko-Holštýnsko a Braniborsko.

Na základě těchto právních podkladů lze schvalovat zákony, které obsahují závazné předpisy o zasakování srážkové vody. Může být např. předepsáno, zda a jak se má srážková voda zasakovat. Taková ustanovení si obce musí nechat schválit u příslušných vodoprávních úřadů.

I zde má určitě smysl se před započatím projektování u obce o relevantních předpisech informovat.

Shrnutí fungování HDV v právním prostředí SRN. Při projektování zasakovacích objektů se v každém případě v SRN musí dodržovat předpisy vodního práva, práva o odpadních vodách a stavebního práva. Kromě toho se musí plnit i předpisy na úrovni spolkových zemí a ustanovení obcí, které o zasakování srážkových vod pojednávají. Zasakovací objekty musí být navrženy a realizovány podle současné úrovně poznání. Musí být také dodrženy minimální odstupy, které jsou uvedeny v Zákoně o sousedských právech. Povolování malých objektů mají na starosti stavební úřady, o velkých objektech rozhodují vodoprávní úřady. Zasakování samotné vyžaduje povolení, které vydává příslušný vodoprávní úřad. Osvobození od povolení jsou upraveny v příslušných ZVZ.

Na několika příkladech úprav legislativních předpisů z SRN si lze učinit představu o tom, jak obsáhlá je problematika HDV na úrovni státu a jaké různé možnosti právní předpisy poskytují. Kromě toho existují různé dotační programy, které nabízejí výrazné finanční stimuly. Rozhodnutí o nich se v některých případech musí učinit před zahájením projektových prací, protože tyto dotace závisejí na technickém provedení a může se o ně žádat pouze před zahájením stavby.

Závěr

Tento příspěvek vznikl na základě zkušeností se zaváděním systémových i účelových opatření HDV v ČR. Poznatky, které jsme nabyli při tvorbě opatření, nebo při dodržování opatření vytvořených někým jiným, nás přivedly k otázkám, na které nemáme jednoznačnou odpověď.

Proč se zabýváme čištěním srážkové vody, když není vodou odpadní?

Je klasifikace „nečistá“ předurčením toho, že má být vyčištěna? Pojem odpadní voda postavený na toku shromážděné vodě je s ohledem na řešení erozních účinků této vody daleko užitečnější, protože řeší problém komplexněji.

Proč nebyly do novely § 20 odst. 5 písmeno c) vyhlášky č. 501/2006 Sb. zavedeny jasnější kritéria?

Domnívali se tvůrci, že by měla být taková kritéria předepsaná speciální směrnici tak, jak je tomu v SRN? Za prvé, vypracování takové směrnice bude trvat několik roků a mezitím se společnost naučí vágní formulace obcházet; za druhé, kritéria, která jsme doporučili, jsou ze směrnice DWA a představují standardní úroveň parametrů decentralizovaného odvodnění pro běžnou zástavbu. Zavedením kritérií nejvyššího odtoku z parcely a stupně bezpečnosti retenčního zařízení by se ukázal směr pro další vývoj. A pokud by za dvacet let, kdy by mohly být pravidla v nejnětějším rozsahu v ČR zavedená, tento regulativ nestačil, může se upravit nebo vypustit. Stavby, které by ale podle něj byly během těch let realizované, by s velkou pravděpodobností obstály i potom a nesnižovaly by bezpečnost měst.

Je málo srozumitelný smysl HDV těm, kteří jeho principům dávají právní podobu?

Dostal by se vykořeněný koloběh vody v přírodě do popředí společenského zájmu v právně stabilizovaných, hospodářsky vyspělých zemích, kdyby jim neteklo do bot? Asi nikoliv, i když je ve většině těchto zemí společenské vědomí na nesrovnatelně vyšší úrovni než u nás. Tzn., že hlavním kritériem HDV je bezpečnost. Proč jsou tvůrci zákonů tak opatrní předepsat vyšší bezpečnost? A to i v roce, kdy se opět projeví klimatické změny. Zároveň jde o normu, jejíž účinnost ovlivní ceny nemovitostí zhruba za dva roky, což už může být po ekonomické krizi, ale provozní náklady zůstanou napořád. Hlavními příčinami většiny letošních povodní byly lokální srážky. Pro eliminaci dopadů právě takových srážek byly decentralizované systémy odvodnění vyvinuty, aby nás v urbanizovaných územích ochránit před klimatickými změnami (srážkové přívaly/sucho).

Smyslem příspěvku je vyvolat diskusi.

Literatura

1. Mahabadi Mehdy, Regenwasser-versickerung, Essen 2001.
2. Armin Stecker, Möglichkeiten der Regenwasserversickerung und Regenwasserbewirtschaftung.
3. DWA-A 138 Planung, Bau und Betrieb von Anlagen zur Versickerung von Niederschlagswasser.
4. INTERREG III BCADSES – Development of Stormwater Operational Practices Guideline „RainDROP“.